

A szív titka és a gép hangja

Masri Mona Aicha

Főszerkesztő Theológiai Élet Ma a 21. Században

Megjelent: 2026. október 12.

Licenc: CC BY 4.0

Absztrakt. Mit várunk a Doppler-géptől? Részvétet? Együttssenvedést? Vagy pusztán érzelmi ráhatást? Feláldozzuk-e a protestáns felelősségvállalást a moralizálás oltárán? A szívhangrendelet elsősorban nem arra kérdez rá, hogy mit gondolunk az abortuszról, hanem arra, hogy miként állunk a communióval. A műszer az életjelet érzékelhetővé, hallhatóvá teszi. Amikor azonban ettől a tapasztalattól belső belátást, lelkiismereti fordulatot és felelős döntést várunk, az életjel közvetítésén túlmutató szereppel ruházzuk fel a műszert. Mi történik eközben a szív – bibliai értelemben vett – titkával? És mi történik azzal a közösséggel, amelynek e döntés folyamatának kockázatát kellene vállalnia?

Kulcsszavak: szívhangrendelet; communio; közösségi felelősségvállalás; teológiai etika; bibliai antropológia; lelkiismereti szabadság; úrvacsora; a szív bibliai értelmezése

A szívhangrendelet és a communio felelőssége

A köznyelvben szívhangrendeletként elhíresült 29/2022. (IX. 12.) BM rendelet a terhességmegszakítás kérelmezéséhez kapcsolódó dokumentációt módosította. A bemutatott orvosi leletnek rögzítenie kell, hogy az egészségügyi szolgáltató a magzati életfunkciók működésére utaló tényezőt egyértelműen azonosítható módon bemutatja a nőnek.¹ A szöveg explicit nem a szívhang meghallgatását írja elő, de a köznyelv a szív és a hallás köre szervezi az értelmezést.

A tanulmány a szívhangrendeletet a keresztyén közösség felelőssége felől vizsgálja. Kiinduló kérdése, hogy milyen erkölcsi feladatot tulajdonítunk a testi életjel kötelező bemutatásának. A szív bibliai értelmezése először e feladat határait teszi láthatóvá. Ezután a tanulmány Dietrich Bonhoeffer és Szűcs Ferenc felelősségetikáján

¹29/2022. (IX. 12.) BM rendelet, 1. melléklet, 2. pont. Nemzeti Jogszabálytár.

keresztül arra kérdez rá, hogy mit jelent és milyen kockázatokkal bír a keresztyén felelősségvállalás, mit vállal a keresztyén közösség a konkrét élethelyzetben. Kálvin úrvacsoratanában pedig ennek a közösségi elköteleződésnek a teológiai alapját keressük.

Mit tud az Ószövetség embere a szívről?

Hans Walter Wolff írja *Az Ószövetség antropológiája* című művében, hogy a szív a leggyakrabban előforduló antropológiai fogalom az Ószövetségben. A *léb* és a *lébáb* szóalakokkal még a *nefes*nél is többször, összesen nyolcszázötvennyolcszor találkozunk, ebből néhány alkalommal Isten szívét, máskor természeti metaforát, de legtöbb alkalommal az ember szívét jelöli.² Egyáltalán mit tud az Ószövetség embere a szívről?

Az Ószövetség pontosan meghatározza a szív helyét az emberi test belsejében: *Rájuk támadok, mint a kölykét vesztett anyamedve, és föltépem a mellkasukat* (Hós 13,8). Tudja, hogy a szív működése elengedhetetlen az élethez: *Reggel azután, amikor Nábál kijózanodott, a felesége elmondta neki ezeket a dolgokat. Erre elhalt a szíve, és szinte kővé dermedt. Mintegy tíz nap múlva aztán megverte az Úr Nábált, és meghalt* (1Sám 25,37–38).³ Az ószövetségi ember tehát tisztában van azzal, hogy a szív dobogása az életet jelzi.

A szívről való gondolkodása viszont ennél jóval rétegzettebb. A szív az érzelmek, a gondolkodás, az akarat és az elhatározás helye. *Az értelmes szív tudásra törekszik* (Péld 15,14), a bölcs szívű gyarapítja a tudást (Péld 16,23). Salamon halló szívet kér, hogy megkülönböztesse a jót a rossztól (1Kir 3,9). A szív a tudatos ember központja. Ennek a belső világnak a tágasságát őrzi a keresztyén hagyományban Pszeudo-Makariosz képe is: a szív kicsiny edény, mégis szakadékok, gonoszság, Isten, angyalok és a kegyelem kincsei férnek el benne. A lelki küzdelem és az isteni jelenlét helye ugyanaz a szív.⁴

A szív ugyanakkor rejtve van. Wolff szerint, ami nem változik a bibliai leírásokban, az az, hogy mindig úgy tekint a szívre, mint egy hozzáférhetetlen, elrejtett szervre a test belsejében.⁵ E rejtettség az ember belső valóságát is jellemzi. A szív mintegy az ember szubsztanciája: benne összpontosul az, aki ő maga. Teljességében csak Isten ismeri.

Ágoston a *Vallomásokban* ezt az ember megismerhetőségének határaként fogalmazza meg. Mások szeme, füle és értelme nem fér hozzá ahhoz a belső helyhez, ahol ő az, aki. Sőt, önmagunk előtt sem teljesen átlátható, egyedül az Örökkévaló ismeri.⁶ A szív titka ezért nem pusztán mások elől visszatartott információ, az ember önmagát sem ismerheti és birtokolhatja maradéktalanul.

²WOLFF, Hans Walter: *Az Ószövetség antropológiája*. Budapest: Harmat–Pápai Református Teológiai Akadémia, 2001, 62.

³WOLFF: *Az Ószövetség antropológiája*, 63.

⁴Pszeudo-Makariosz: *Lelki homíliák*, XLIII.7.

⁵WOLFF: *Az Ószövetség antropológiája*, 65.

⁶Augustinus: *Confessiones* (Vallomások), X.3.4; X.5.7.

A Példabeszédek könyvében a szív rejtettsége a tenger képében jelenik meg: *Ez a három dolog csodálatos előttem, sőt négy dolgot nem értek: a sasmadár útját az égen, a kígyó útját a kősziklán, a hajó útját a mély tengeren és a férfi útját a nővel* (Péld 30,18–19). A magyar fordításban szereplő *mély tengeren* megfelelője a héber szövegben egy természeti metafora: a tenger szíve. Wolff a hajó útját a tengeren a part menti hajózás képével állítja szembe: a tenger szívében a hajó elhagyja az ismertet és biztonságost.⁷ A szív itt az ismeretlen mélység, a rejtély és a kockázat helye. Olyan út, amelyet emberként nem látunk át, olyan kockázat, ahol már nem adnak biztonságot az ismert tájékozódási pontok.

A szív feltárásának kockázatát mutatja, amikor Delila addig hajszolja Sámson, amíg az *feltárta előtte egészen a szívét* (Bír 16,15–17). Szíve feltárásával Sámson végtelenen kiszolgáltatja magát.

A szív mélységében azonban olyan is történik, ami saját érzékelésünk előtt rejtve marad. Photikéi Diadokhosz szerint a keresztségtől fogva az értelem mélyében rejtőző kegyelem kezdetben még az ember számára sem érzékelhető. Jelenléte a lelki életben fokozatosan bontakozik ki; az Istenre emlékezésben a szív mélyéből ébred az Örökkévaló utáni vágy.⁸ Nüsszai Gergely a tiszta szívűek boldogmondását magyarázva a szív megtisztulásáról beszél: az emberben felragyog az isteni szépség, láthatóvá válik az isteni képás.⁹

Láthatjuk, hogy a szív testi helyét meg tudjuk határozni, működését érzékeljük. Már ez is végtelenül intim tapasztalat, ha csak arra gondolunk, hány embernek hallhattuk a szívdobbanását, és hányan hallhatták a miénket? A szív testi működésének megismerése azonban nem ad hatalmat a szív fölött. „A Szentírás a szíven mindekelőtt a tudatosan élő ember központját érti, amelynek legfontosabb sajátossága, hogy bölcsességre hivatott; ezen belül is Isten szavának meghallására.”¹⁰

A szív tehát titok, elkülönített, szent: titkának végső ismerője az Örökkévaló. A gyermek szívének műszerrel érzékelhető működése testi életjel. A bibliai értelemben vett szív az ember belső központja, amelynek megismerése és formálódása nem vezethető le e testi jel érzékeléséből. A két jelentést a szívhangrendelet körüli várakozás kapcsolja össze: a gyermek szívének érzékelhető működésétől a döntő ember, a nő belső változását reméljük. A testi jelhez így olyan erkölcsi feladatot rendelünk, amelyet maga a jel nem képes teljesíteni. A Doppler-gép érzékelhetővé tehet egy életjelet, de nem vállalhat felelősséget. Ugyanakkor már ez az érzékelhetővé tétel is kérdéses. Milyen határt lépünk át, amikor e bensőséges testi tapasztalatot kötelező erkölcsi megszólítás eszközévé tesszük? Nem merül-e fel a szentségtörés kérdése, amikor a szív titkát egy előre elvárt döntés szolgálatába állítjuk?

⁷WOLFF: *Az Ószövetség antropológiája*, 65.

⁸Photikéi Diadokhosz: *Száz fejezet a lelki ismeretről és megkülönböztetésről*, 77; 79.

⁹Nüsszai Gergely: *De beatitudinibus* (A boldogmondásokról), VI; *Patrologia Graeca* 44, 1272A–B.

¹⁰WOLFF: *Az Ószövetség antropológiája*, 81.

A Doppler-gép és a protestáns felelősség

A szívhangrendelet eltörlése körüli kérdésből azonnal abortuszvita lett. Konzervatív oldalon a rendelet megtartása mellett a magzati élet védelmével érvelnek, liberális oldalon pedig a rendelet eltörlését támogatva általában feminista hangok a női önrendelkezést védik. Mindkettőnek helye van. Azonban mindkét érvelés a *communio* kudarcához vezethet, amennyiben elhárítja a személyes törődést. Sőt, lehet, hogy már ebből a kudarcból indul ki: abból, hogy a másik ember életében való részvételt a kizárolagosan helyes álláspont képviselésével helyettesítjük.

A szívhangrendelet hangos védelme mellett kevésbé látni azokat a kezdeményezéseket, amelyek a felelősségvállalás feltételeit teremtenék meg: a szociológiai, jogi és pszichológiai tudás bevonását, a krízisben lévő anya és apa támogatását, a minden napokra felkészült gyülekezeteket, az anyaoththonokat és a megtartó szociális háló kiépítését, amelyet már az 1991-es református nyilatkozat is hangsúlyoz.¹¹ A kötelező szembesítés követelménye világos; az kevésbé, hogy ki és mit vállal az érintettek életéből.

A felelősségelhárítás ott történik meg, ahol a jel bemutatását már teljesített erkölcsi feladatnak tekintjük, miközben az érintett élethelyzetében további szerepet nem vállalunk. A nőnek így egyedül kellene meghoznia azt a döntést, amelyhez a közösség a kívánt erkölcsi irányt kijelöli, de a döntés feltételeiben és következményeiben nem vesz részt. Bonhoeffer az *Etikában* éppen az elszigetelt egyén és a számára készen rendelkezésre álló abszolút erkölcsi mérce képét utasítja el. Sem az elszigetelt egyén nem létezik, mondja, sem az önmagában való jó abszolút mértéke nem áll rendelkezésünkre.¹²

Az önmagában való jó abszolút mértéke a jót élettelen törvénné teszi: Molochhá, amelynek minden életet és szabadságot feláldoznak. Az önmagában való kötelezettség is elvész, mert ebből a metafizikai képből éppen az étellel való lényegi kapcsolat hiányzik.¹³

„A kristálytisztán látott jó, illetve gonosz közötti döntés kizárja az emberi megismerést ebből a folyamatból, így az etikai problémát a folyamatosan helyesen tájékozódó megismerés, valamint az azzal még szembeszegülő akarat közötti harcban látja; ezzel viszont elvéti az igazi döntést, amely azt jelenti, hogy a teljes ember – ismeretével és akaratával együtt – egy adott történelmi szituáció sokértelműsége között csakis a cselekvés bátorságában keresheti és találhatja meg a jót.”¹⁴

Az erkölcsi kudarc tehát abban áll, hogy nem történik meg az étellel és a másik emberrel való tényleges találkozás. Helyette valami idegen, hamis, mesterkélt, fan-

¹¹Magyarországi Református Egyház: Állásfoglalás a magzati élet védelmében. 1992. május 5. Zsinati jegyzőkönyv, 108–109. o. Link (Letöltés: 2026. október 10.).

¹²BONHOEFFER, Dietrich: *Etika*. Ford. VISKY S. Béla. Kolozsvár: Exit Kiadó, 2015, 147.

¹³Uo., 147.

¹⁴Uo., 148.

tazmagórikus és zsarnoki történik, ami az embert lényének mélyén nem érinti, nem alakítja át és nem készletti döntésre.¹⁵

Szűcs Ferenc a *Teológiai etikában*, az abortusz tárgyalásánál írja, hogy „a bűnös emberek a bűn által megrontott szituációkban csaknem mindig két rossz közül választanak”.¹⁶ A református etika ezért Isten ítélete és kegyelme felől közelít e határhelyzethez. Az elméleti mérlegelés nem helyettesíti a cselekvést: „Az élet viszont gyakorlati döntésekből áll. A nehéz döntés nem vállalása is döntés, és az előre való elmenekülés semmiképpen sem nevezhető erkölcsösnek.”¹⁷ Ezt a közösségnek is magára kell vennie, amikor saját felelősségét a gépre, a döntés terhére pedig a nőre hárítja.

Szűcs a „Ne ölj!” parancsolat minden emberre érvényes mondanivalójának prófétaí képviselőtét az egyház kötelességének tartja. A tanúságtétel azonban nem ad hatalmat arra, hogy a hit választát másoktól kikényszerítsük. „Ám mégsem állhatunk egyoldalúan a törvény oldalán. Hiszen tudjuk, hogy pusztán szigorításokkal nem érhető el az élet szeretete és tisztelete.”¹⁸ Az egyház saját közösségi felelősségét sem válthatja ki a parancsolat képviselőtével: „az élet e határhelyzeteinél a keresztyén közösségnek nem szabad teljesen magára hagynia az egyént”.¹⁹ Ahol élet ütközik étellel, ott a közösségnek is vállalnia kell a konkrét helyzet terhére. A prófétaí szó és a másik emberért vállalt felelősség nem választható el egymástól.

Bonhoeffernél a felelősség szorosan az emberi hivatáshoz tartozik, amely a szakmai feladaton túl a személyes kapcsolatokat is magában foglalja. A hivatást Krisztus megszólító hívása határozza meg, így hivatásunk teljesítése a Krisztus iránti felelősség kifejezése, amely más emberekhez, közösséghez köt.²⁰

Ezt a felelősséget a keresztyén ember sem az ember szuverenitásának túlhangsúlyozásával, sem pedig a törvény érvényesítésének bálványával nem háríthatja el magától. Bonhoeffer kimondja, hogy a konkrét történelmi helyzetben vállalt felelősség elvezethet oda, hogy az ember a törvény betöltéséért annak felfüggesztését kockáztatja meg. Ez nem általános felhatalmazás a parancsolat megszegésére. Aki ilyen döntést hoz, annak tudatában kell lennie a törvényszegés teljes súlyának. Az különbözteti meg a felelősségből fakadó cselekvést a cinizmustól, hogy a cselekvő magára vállalja a törvényszegés tényleges bűnét.²¹

A felelősséget ezért nem meríti ki, hogy egy előírás teljesítését követeljük a másiktól: saját cselekvésünkről is döntenünk kell a vele való találkozásban. Ezt nem szervezhetjük ki egy gépre. Erre a részvételre egyedül az ember képes a Krisztus hívására adott válaszában. Természetesen ez kockázatvállalás. Nem szabhatjuk a részvételünk vagy a felelősségvállalásunk feltételéül, hogy a másik döntése előre megfeleljen a

¹⁵Uo., 148.

¹⁶Szűcs Ferenc: *Teológiai etika*. Budapest: Református Zsinati Iroda Tanulmányi Osztálya, 1993, 129.

¹⁷Uo., 129.

¹⁸Uo., 129–130.

¹⁹Uo., 129–130.

²⁰BONHOEFFER: *Etika*, 177.

²¹Uo., 180.

mi elvárásunknak. Nemcsak akkor kötelességünk a nő mellett lenni, ha ő megtartja a gyermeket. A közösség felelősségének a bizonytalan kimenetelben, a veszteségben és a bűn terhének vállalásában is meg kell jelennie. Az abortusz melletti döntés szükségképpen a *communio* fájdalma, de nem a kudarca. A *communio* kudarca az, ha a kockázattól való félelmünkben elkerüljük a találkozást a felebaráttal az emberi határhelyzetben.

Milyen közösséget vállalunk az úrvacsorában?

Szűcs Ferenc szerint az egyéni és közösségi etikai döntések akkor kerülnek egyensúlyba, amikor az egyház pusztá intézményből *communió*vá válik.²² Ennek a *communió*nak, közösségnek a legteljesebb kiábrázolása az újra és újra megélt úrvacsora.

Bonhoeffer felől azt láttuk, hogy a felelősség konkrét kapcsolatban vállalt cselekvés, amelynek kimenetelét nem birtokoljuk. Az úrvacsorai *communio* ennél a pontnál arra kérdez rá, mi köti egymáshoz a felelősséget vállaló embereket. Az egyház Krisztusban való részesedése közösséget teremt, és e közösség következménnyel bír arra nézve, hogyan fordulunk egymás szükségé felé.

Kálvin az úrvacsora gyakori vételét azzal is indokolja, hogy az „a kölcsönös szeretetet is táplálja”. E szeretet összekötő kapcsát Krisztus testének egységében látjuk: az úrvacsorában „kölcsönösen elkötelezzük magunkat a szeretet minden feladatának elvégzésére”.²³ A Krisztussal való közösségben egymás iránt is elköteleződünk. A másik szüksége, kérdése, határhelyzete ezért az úrvacsorai közösségünk ügye.

A *communio* egyetemességének alapja Krisztus: a benne való egység túlrad saját gyülekezetünk határain. Az úrvacsorában vállalt szeretet pedig a közösségen kívül élő ember szüksége iránt is felelőssé tesz. A segítségnyújtás feltételül ezért nem szabhatjuk a másik egyházi hovatartozását vagy döntésének előzetes jóváhagyását.

Az úrvacsorában titok történik: Krisztusban részesedünk. A közösség egy testként tesz bűnvallást, egy testként részesül a feloldozásban és egy testként vallja meg a hitét. Tehát, ha az egyén képtelen lenne bármelyikre, ez az egy test, a Krisztus teste viszi bele az úrvacsora titkába. Így részesül testvérei hordozása által a halálában, a feltámadásban és az örök életben. E részesedés lényegét a látható jel érzékelése önmagában nem meríti ki: a kenyér és a bor önmagában pusztán darab kenyér és korty bor. Azonban a Krisztussal és egymással való közösség mindannyiunkat formál; ebben a kapcsolatban formálódik az ember elrejtett lényege, a szív.

A szívhangrendelet kritikájához itt érkezünk vissza: a közösség a másik belső változását várja, de saját érintettségét és változását nem kerülheti meg, mert akkor a *communió*t utasítja el. A szent vacsora nem egy adott pillanatban érvényes, ahogy a liturgiában is hangzik a buzdítás: hordozzátok el egymást szeretetben. Kálvin úrvacsorai szeretetről szóló tanítását ebben az értelemben alkalmazzuk a vizsgált helyzetre. Az úrvacsorában kölcsönösen elkötelezzük magunkat a szeretet minden feladatá-

²²Szűcs: *Teológiai etika*, 16–17.

²³KÁLVIN János: *Institutio, A keresztyén vallás rendszere*. Ford. Buzogány Dezső. I–II. kötet. Budapest: Kálvin Kiadó, 2014, IV.44.

nak ellátására, hogy semmit nem engedünk meg, ami megbánthatja testvéreinket, és nem mulasztjuk el megadni nekik a segítséget, ha a szükség megköveteli, és lehetőségünk van rá.²⁴

Pontosan mit várunk tehát a szívhangrendelettől? A testi életjel bemutatásától milyen erkölcsi változást remélünk, és közben mit vállalunk mi az érintettek életéből? Ha a gyermek szívének hangját kihangosítjuk, megszólal-e vele együtt a közösségünk is? Vagy a gép hangjára azért van szükségünk, hogy saját hallgatásunktól ne legyünk zavarban?

²⁴KÁLVIN János: *Institutio*, IV.44.